

N:o 111.

Af herr **K. Staaff**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utarbetande af förslag till lag angående viss tid, inom hvilken anmälan att någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad skall göras till vederbörlig domstol.

Bland de egenskaper, som må räknas till den svenska lagstiftningens mera förnämliga i fråga om personer, hvilka häktats såsom misstänkta för brott, framstår försöket att sätta åtminstone några gränser för den tid, under hvilken häktningstillståndet får fortvara. Detta försök har funnit sitt uttryck i 19 § 15 punkten af kongl. förordningen om strafflagens införande den 16 februari 1864, hvilken såsom regelbindande för frågan, inom hvad tid häktad person skall inställas vid den rätt, som har att ransaka om brottet, hvarför häktningen skett, hänvisar till särskildt stadgande. Detta stadgande återfinnes i sin ordning i kongl. förordningen den 10 april 1810 och innefattar den hufvudregel för stadsdomstol, att ransakning med häktad person skall företagas sist inom åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken dertill blifvit hos domaren behörigen anmäld, så framt den häktade till staden ankommit och i fråga om landtdomstol, att ransakning med häktad person skall företagas inom tre veckor från det domaren fått under rättelse om målet.

I rättsskipningen har den sålunda uttalade regeln ansetts normerande äfven i fråga om fortsättning af påbörjad ransakning sålunda, att ransakning med häktad person i stad i allmänhet ej får uppskjutas mera än åtta dagar och på landet ej mera än tre veckor.

Det kan svårigen betviflas, att både 1810 och 1864 års lagstiftare genom dessa bestämmelser trodde sig hafva skänkt den häktade fulla

garantier för att inom viss tid ovilkorligen blifva stäld inför domstol. Det synes mig således knappt på allvar kunna ifrågasättas, att för dessa lagstiftares föreställning framträdte den möjlighet, som numera i flera fall blifvit en verklighet, nemligen, att en häktad person i veckor, ja, månader fått vänta, innan han stälts inför domstol. Mot förordningens ordalag strider emellertid ej en sådan möjlighet, då nemligen utgångspunkten för de åtta dagar respektive tre veckor, inom hvilka ransakning skall börjas, räknas icke från sjelfva häktandet utan från den tid, då underrättelse kommit vederbörande domstol tillhanda.

Här är utan tvifvel en lucka, som undgått lagstiftarne, ty det synes otänkbart, att de skulle hafva ansett nödigt att kringgärda den tilltalades frihet gent emot domarens godtycke men icke gent emot åklagaremyndigheternas. Och då man frågar, huru det var möjligt att förbise, att den tilltalade likaväl kunde behöfva sig till skydd en bestämd tidsgräns stadgad, inom hvilken hans mål måste anmälas för domstolen som en sådan gräns, inom hvilken hans mål efter anmälan måste företagas, kan förklaringen dertill, såvidt jag förstår, ej blifva annan än den, att det hvarken föll 1810 eller 1864 års lagstiftare in, att ett dröjsmål med denna anmälan skulle kunna förestafvas af ett förnuftigt motiv, utan att de ansågo för utan vidare gifvet, att en häktad person genast skulle öfverlemnas till domstol, så att ett uppskof derutinnan vore likställt med tjenstefel. Denna uppfattning låter hvad angår tidpunkten 1810 fullt förklara sig deraf, att då helt visst ännu ej någon afvikelse skett från den gamla i 1734 års lag herskande grundsatsen, att domstolen i fråga om undersökningen rörande ett begånget brott är ensamt agerande, så att denna undersökning från första stund bör ligga i dess hand helt och hållet.

Väl är det sannolikt, att denna uppfattning år 1864 fått maka åt sig så till vida, att i åtskilliga mål en förberedande undersökning hölls af åklagare- eller polismyndighet. Men förmodligen hade ej något särskildt fall kommit att fästa uppmärksamheten på den egendomliga ställning, i hvilken en häktad person, hvars mål icke anmälts för domstolen, befinner sig. Eljest låter det svårligen tänkas, att man år 1864 skulle åtnöjt sig med att blott upprätthålla 1810 års förordning i gällande kraft.

Det närvarande förhållandet gestaltar sig nu sålunda. Vid landt-domstolarne torde i allmänhet anmälan om häktad person ske utan tidsutdrägt genom remiss, som afgår ofördröjligen efter det den häktade ankommit till häktet. Antagligen är förhållandet enahanda i de mindre städerna. Men i de större städerna, der å ena sidan anhopningen af

mål gör det synbarligen önskvärdt, att målet icke inkommer till domstolen i alldeles oförberedt skick och å andra sidan utvecklingen af polisväsendet och det egendomliga och ej fullt lyckliga nära samband, hvari polismyndigheten kommit att stå till åklagaremagten, gör en viss förundersökning möjlig, har sådan öfvergått nästan till regel.

Hvad är nu den persons rättsliga ställning, hvilken friheten på detta sätt beröfvats?

Jo, han är i sjelfva verket rent af på nåd och onåd öfverlemnad till åklagare och polismyndigheterna.

För det första finnes såsom jag framhållit ingen viss tid föreskrifven, inom hvilken han ovilkorligen skall ställas för domstol utan åklagare-respektive polismyndigheterna kunna efter sin uppfattning om den större eller mindre nödvändigheten af en längre och allsidigare förundersökning och allt eftersom dessa myndigheter sjelfva äro mer eller mindre upptagna med andra mål och ärenden, qvarhålla honom längre eller kortare tid.

Icke nog med det. Den sålunda qvarhållne saknar hvarje lagligt rättsmedel emot häktningen, så länge han icke är stäld inför domstol. Han kan sålunda (på sätt ett färskt exempel visar) icke vinna öfverdomstols pröfning af häktningens berättigande.

Han är med andra ord, så länge åklagare-respektive polismyndigheten behagar qvarhålla honom, i sjelfva verket rättslös — och det i afseende å en af de viktigaste mänskliga grundrättigheterna, rätten till personlig frihet.

Då detta förhållande i sin nakenhet framträdde uti ett af mig förut antydt rättsfall, väckte det också efter hvad jag erfor en utomordentlig uppmärksamhet i alla intresserade kretsar.

Det är klart, att här en fullständig abnormitet föreligger. Att skydda medborgerliga rättigheter mot domstolar, som likväl kunna presumeras vara mera måna om att opåmint bevara dem, men lemna dem ovärnade gent emot myndigheter, utrustade med långt mindre förutsättningar i den rigtningen, är ju absurd.

Vid fråga om en förändring i syfte att bättre skydda den häktade, kunde nu ifrågasättas antingen, att en bestämd tid stadgades, inom hvilken häktning skall för domstol anmälas, hvarefter då domstolens skyldighet enligt 1810 års förordning att hålla ransakning vidtager, eller att införa laglig möjlighet för den häktade att få häktningen pröfvad (antingen af särskild häktningsdomare, af underrätt eller öfverrätt) eller slutligen att kombinera dessa begge garantier.

I den proposition med förslag till lag angående vissa delar af

rättegången i brottmål, som Konungen vid 1886 års riksdag framlade, har frågan uppmärksammats genom ett förslag i förstnämnda riktning, då det i 3 kap. 16 § heter:

»Så snart anmälan om den häktades ankomst till ransakningshäktet blifvit gjord, skall Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten, derest den häktade ej försättes på fri fot, hänskjuta målet till handläggning vid domstol och derom underrätta rätten eller domaren för utsättande af tid för ransakningen.

Begär åklagare att med målets hänskjutande till domstol må anstå för anställande af ytterligare efterforskningar, eger Konungens befallningshafvande eller polismyndigheten att, så framt giltigt skäl dertill förekommer, meddela det anstånd med målets hänskjutande till domstol, som finnes nödigt, dock ej för längre tid än fjorton dagar, räknade från den, då den häktade ankommit till ransakningshäktet. Ej må anstånd beviljas, utan att den häktade blifvit öfver åklagarens begäran hörd.

Efter utgången af anståndstiden eller förut, om ändamålet med anståndet tidigare anmäles vara vunnet, skall målet genast hänskjutas till domstol.»

I sjelfva verket synes också gifvetvis en dylik tidsbegränsning vara den jmförelsevis enklaste utvägen att fylla luckan. Införandet af särskilda häktningsdomare är ju en rätt betydande förändring och införandet af besvär i öfverrätt öfver häktningsåtgärden har knappast direkta analogier i lagstiftningen i öfrigt och torde i många fall knappast vara synnerligen effektivt.

Då den närmare utredningen och formuleringen af ett lagförslag i ärendet torde böra öfverlemnas till regeringen, skall jag emellertid inskränka mig till att hemställa om en skrifvelse till Kongl Maj:t.

Sedan förestående motivering redan var skriven, erhöll jag justitieombudsmannens berättelse, deri ämnet är behandladt och framställning gjorts till Riksdagen om en skrifvelse till Kongl Maj:t.

Då emellertid syftet med justitieombudsmannens framställning sträcker sig utöfver det i min motion framhållna men ett par af de synpunkter, jag tillåter mig betona, äro något annorlunda utvecklade i min motion än i nyssnämnda framställning, vill jag icke underlåta att fullfölja motionen, då den ju i någon mån kan tjena att stödja uppfattningen, att något i saken bör åtgöras.

På grund af hvad jag anfört, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl Maj:t anhålla, att Kongl Maj:t täcktes låta utarbета och för

Riksdagen framlägga förslag till lag angående viss tid, inom hvilken anmälan, att någon blifvit såsom misstänkt för brott häktad, skall göras till vederbörlig domstol.

Stockholm den 28 januari 1900.

Karl Staaff.

N:o 112.

Af herr **K. Staaff**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvar- under tilltalad person suttit häktad, må kunna tillgodo- räknas honom vid utmätande af straff.

Vid 1897 års riksdag tillät jag mig väcka en motion af följande lydelse:

»Bland de tvångsmedel, hvilka samhället understundom finner sig nödsakadt att använda emot för brott misstänkta personer, är utan tvifvel häktningen det, som djupast ingriper i individens intressen. Ty häktningen beröfvar ju, så länge den varar, den tilltalade fullständigt hans personliga frihet, upphäfver härigenom i de flesta fall möjligheten för den häktade att fortsätta utöfvandet af sitt yrke eller sin verksamhet och afbryter med ett slag hans familjelif och allt umgänge med andra människor.

Det måste då vara af högsta vikt, att lagstiftningen i fråga om häktningsinstitutet vidtager alla de försigtighetsmått, som kunna tjena att i möjligaste mån förebygga obehörig häktning och att, der häktning skett, häfva dess skadliga följder.